

HANDLAR KÄRLEKSREV OM KÄRLEK?

GUNNEL KARLSSON

Hur orkade hon? Det är en fråga jag ofta ställt mig under den tid jag arbetat på en biografi om Ulla Lindström, ensamt kvinnligt statsråd i regeringar ledda av Tage Erlander åren 1954-66. I pressen beskrevs hon ofta som en politiker som gjorde upprepade ”fadäser”, som ”trampade i klaveret” och pratade för mycket; en ”pratmoster” som var ”glapp i underkåken”. I de politiska dagböcker hon publicerade efter sin statsrådstid skrev hon klarsynt om pressens tendens att beskriva kvinnor både fördomsfullt och nedsättande, något som inte minst gällde de då ännu fåtaliga, kvinnliga politikerna. Deras klädsel och utseende kommenterades oftare än deras politiska arbete, något som är vardagsmat även för dagens kvinnliga politiker (Olofsson 2014).

Mitt svar på frågan hur Ulla Lindström orkade med att under tolv statsrådsår i pressen beskrivas som ”den fåniga Ulla, grodornas, tabbarnas och klavertrampens famösa tant U” (von Platen 1970: 47) är *Martin*. Martin Lindström, den älskade maken som hon skrev hundratals kärleksfulla brev till när hon som svensk FN-delegat varje höst tillbringade fem-sex veckor i New York med start 1947, året efter att de gifte sig (andra äktenskapet för dem båda). Inte nog med att hon så gott som dagligen skickade brev från New York; innan hon lämnade Stockholm skrev hon också brev till Martin, ett för varje dag hon skulle vara borta. Postgången från New York var otillförlitlig, och eftersom Martin blev besviken om han inte fick något brev, såg hon från 1952 till att det dagligen fanns brev att hämta från sovrumsbyrån tillsammans med tidningsartiklar, foton, dikter och små presenter. Martin Lindström uppmanade sin hustru att resa (”jag har uppmanat dig att resa till FN och jag finner det nödvändigt att du följer din plogfåra” (brev nummer 8 den 14/10 1959)) men led svårt under hennes bortovaro. I ett brev daterat 5 oktober 1950 skrev han att han var:

Bedrövad nära nog intill döden för att Ulla är i Amerika. Och det är så! Magen är usel, håller diet, aldrig ngt kaffe eller Whisky och ingen hustru. När jag har krypt ner i min ensamma säng på kvällen så ligger jag och läser Schopenhauer. Är det ett liv det här, som är värt att leva. Men du sa i ditt brev att det har gått 1/6 av tiden. Ja, då är det ju bara fem gånger så mycket kvar. Det är tröstlöst.

Den 1 november samma år skrev han mer hoppfullt: ”nio nätter kvar, älskade hustru, och oerhört efterlängtat av maken”.

De ”hemskrivna” brev till Martin som Ulla Lindström påbörjade två-tre veckor före avresan till FN i New York skrev hon ofta på kvällarna, när hon satt vid sitt skrivbord i hemmet och arbetade. I ett brev skrev hon om hur hon iakttog honom i deras gemensamma hem och hur Martin medan hon skrev lade en lapp vid hennes bord med texten ”Har du tid med din make en halvtimme i kväll?” I brevet fortsatte hon: du tror jag är dränkt i arbete men vad du inte anar är

att jag sitter och skriver brev, kärleksbrev, i skydd av handelsdokumenten och att dessa kärleksbrev är till min lagvigde älskare och kommer att läggas på hög för att i sinom tid när jag är utflugen ur hemmet påminna honom om att han är älskad (17 september 1952).

Från New York skrev Ulla Lindström regelbundet brev också till de två döttrarna och till sin mor, som tillsammans med Martin (plus hemhjälp de första FN-åren) tog hand om hemmet och döttrarna under hennes frånvaro. På lördagen träffades de hemmavarande och högläste valda delar ur hennes långa, ofta mycket innehållsrika brev. Martin berättade i sina brev till Ulla om döttrarnas vardag, och han skrev att de klarade sig väl även med mamma i New York. Ulla hade på kvinnors vis dåligt samvete för att hon var borta från familjen, vilket då och då avspeglas i brev och dagböcker. I de bevarade breven problematiserade hon inte sin frånvaro vad gällde döttrarna; det var oron för Martin som hon skrev om i breven. Men givetvis var Martin och moderns omsorg om döttrarna (så länge de bodde hemma) en förutsättning för Ullas långa och upprepade vistelser i New York.

Väl i New York arbetade hon hårt och åt enkel kvällsmat på hotellet för att spara traktamentspengar, till skillnad mot en del av hennes manliga kollegor i den svenska FN-delegationen, som ofta hade sina fruar med sig och åt dyrt på New Yorks restauranger. När hon kände sig

ensam och längtade hem var ”[e]nda trösten [att] gå i butiker och köpa hem något till dig”, skrev hon till maken (brev nummer 1 1962).

För att återgå till frågan hur Ulla Lindström orkade vill jag knyta an till Anna G. Jónasdóttirs teori om kärlekskraft (2003, 2011), som problematiserar det ojämna utbytet av kärlek och omsorg mellan kvinnor och män. I en intervju i tidningen *Vår Kyrka* (1963) gav Ulla Lindström ett exempel både på vad kärlekskraft kunde vara och på dess betydelse för henne som politiker och kvinna:

På några frågor om privatlivet avslöjar Ulla Lindström glatt, att hon är lyckligt försedd med ”den bästa av män”. Lojal, uppmuntrande och omtänksam står han alltid vid sin hustrus sida. Att komma hem mitt i natten från resor och sammanträden ingår i hennes jobb. Ibland kan hon då känna sig ”ganska urlåst” erkänner hon. Att bli mottagen av en äkta man, som värmt middagsmat, ger nya krafter. Likaså att alltid ha en närstående människa med säkert omdöme att resonera med. Det är därför Ulla Lindström kan ta sina blåsväder så lugnt. Och bekräftar därmed att vad som för hundratusentals manliga politiker och andra verksamma män i århundranden varit en bäddande förutsättning för framgång och styrka gäller också för kvinnor. Om nu någon inte skulle ha tänkt sig det. Den förträfflige Martin Lindström, rektor vid Stockholms stads yrkesskolor, nämndeman och mycket annat, är beviset. (Strømmerstedt 1963: 16)

Med en mer krass inställning kunde man förstås säga att Ulla utnyttjade den snälle maken för att i likhet med många män fara utomlands i trygg förvisning om att den hemmavarande partnern skötte vardagens plikter. Kärlekskraften är exploaterbar, enligt Jónasdóttir (2003, 2011), som också betonar den viktiga roll äktenskapet eller parbildandet som institution har för det ojämlika utbytet av kärlekskraft. Kärleksbrevet mellan Ulla och Martin Lindström visar att det fanns både omsorg och erotik i äktenskapet, det som Jónasdóttir ser som kärlekskraftens två komponenter. Kanske kan man säga att Ulla och Martin Lindström båda gav och fick kärlekskraft i relationen. Hon gav omsorg genom de många, mycket kärleksfulla breven och han gav henne stöd och hemservice, när hon for till FN i New York för att förändra världen.

Det hindrar inte att det finns ett par frågor som skaver. Kanske är min tolkning av kärleksbrevet alltför lite problematiserande? För det första, gav Ulla Lindström mer omsorg än hon fick som kompensation för att

hon var den som ”övergav” Martin och familjen och kände skuld för det? På 1950-talet sågs kvinnors/mammors frånvaro från hemmet som ett normbrott, medan mäns/fäders frånvaro ansågs normal. Var den extra omsorgen i form av ett trettio-tal brev skrivna dagligen två-tre veckor före resorna det ”pris” hon fick betala för att resa bort? Ulla Lindström var svensk delegat i FN i många år, från 1947 till 1966, och hon skötte åtskilliga av familjens angelägenheter per korrespondens från New York. Hon instruerade Martin när det gällde döttrarna, hon bad honom per brev att till exempel ordna båtskjuts till sommarstället och beställa bil när hon kom till Bromma med flyg från New York. Hon fortfor med andra ord att vara familjens projektledare, om än på avstånd.

Och om skilsmässan från maken var så smärtsam, varför fortsatte hon resa till New York varje höst? I teorin stöttade han henne (hon skulle följa sin ”plogfåra” som han skrev i brevet ovan), men i praktiken satte han på sig offerkoftan, blev olycklig och ensam (särskilt sedan flickorna flyttat hemifrån och familjen inte längre hade någon hemhjälp). I breven oroade hon sig mycket för hans hälsa och förmanade honom: han åt och sov väl ordentligt? Tillsammans skapade de ett mönster: han klagade och deppade i sin ensamhet och hon blev den som ständigt uppmuntrade och tröstade, som ritade hjärtan och kyssar på breven och skrev om hur hon längtade hem när hon åt pulversoppa i sitt ensamma hotellrum. Samtidigt tog hon tveklöst sin uppgift som FN-delegat på stort allvar, till exempel när hon initierade den inte minst i katolska länder känsliga frågan om barnbegränsning. Det var en fråga som ”fick hela FN att rodna”, enligt FN:s generalsekreteraren Dag Hammarskjöld (Lindström 1970: 50). Även om Ulla Lindström ogillade att vara åtskild från maken hindrade det henne inte från att under nästan 20 år tillbringa sex till åtta höstveckor i New York.

Den andra frågan som skaver berör den första: om jag tolkar kärleksbrevet mellan Ulla och Martin Lindström som vittnesmål om ”äkta” kärlek blir följdfrågan: kan breven ses som tillförlitliga källor? Idén om den stora kärleken som fullkomnas i det lyckliga äktenskapet har länge präglat vår västerländska kultur, vilket gör tolkningen av kärleksbrev som genre och tidsmarkör komplicerad. Nog vill vi alla uppfylla det rådande *scriptet*, som väl i vår tid är att vi upplever den stora kärleken? (Se Brita Planck (2014) för frågan om kärleksbrev som genre och spegel av sin tids *script* för vad kärlek är).

Det är Ulla Lindström som ordnat den egna samlingen av handlingar som finns på Riksarkivet, och det är också hon som ordnat och kom-

menterat de handlingar och brev som fortfarande förvaras i dottern Annika Alm Ekmans hem. Ulla Lindström har med andra ord gjort urvalet och bestämt vilka brev som skall bevaras respektive gallras. *Hur* urvalet gjorts finns det viss, om än knapphändig, information om. När det gällde breven mellan Ulla och Martin skrev Ulla Lindström på ett kuvert att "[m]ånga hundra liknande brev är brända – mycket personliga brev och långa brev om livsgåtor, som inte kan intressera ätlingarna och de omöjligt har plats att bevara". Frågan är om hon valt att spara de brev som i hennes ögon var de mest välskrivna och som bäst speglade kärleken? Har hon (avsiktligt eller oavsiktligt) gjort en iscensättning av ett lyckligt äktenskap och en stor kärlek, där hennes aldrig sinande omsorger om Martin är en förutsättning för hennes bortovaro? Brevväxlingen blev ett gemensamt kärleksprojekt, om man kan kalla det så. Som jag läser breven handlar det om ett ömsesidigt behov av att bekräfta kärleken under perioder av (o)frivillig skilsmässa. Under de första år som Ulla Lindström var i New York framgår det att hon väntade på Martins brev minst lika ivrigt som han väntade på hennes.

Fler brev skrivna av Ulla till Martin är bevarade, vilket sannolikt beror på att hon skrev "dubbla" brev (och också ville att eftervärlden skulle känna till det!). De bevarade breven ger inte underlag för några långtgående slutsatser om brevväxlingen; de som sparats är en bråkdel. Rimligtvis har Ulla Lindström ansett att de i hemmet bevarade breven skulle vara av intresse för familjen, medan breven i Riksarkivet bedömts vara av mer allmänt intresse. Hennes syfte med att spara breven var kanske *både* att spegla kärleken mellan henne och Martin *och* att visa att villkoren för en högt uppsatt kvinnlig politiker vid den här tiden inte var desamma som för en manlig politiker. Det sistnämnda är, som jag ser det, en viktig drivkraft bakom hennes (mycket omstridda) publicering av de egna politiska dagböckerna (Lindström 1969, 1970). Hon ville ge sin version av de händelser som i pressen beskrevs som fadäser och klavertramp. Att hon orkade stå rak berodde till stor del på det lyckliga äktenskapet med Martin Lindström.

Tack

Ett varmt tack till Ulla Lindströms dotter Annika Alm Ekman, Stockholm, som generöst låtit mig ta del av de brev mellan Ulla och Martin som Ulla Lindström sparats i hemmet. I Ulla Lindströms samling på Riksarkivet (RA) finns ytterligare brev från Ulla till Martin samt några brev från Ulla till modern Gull Wohlin. Ulla Lindströms brev till döttrarna har jag inte haft tillgång till, varför mor–dotter-relationer inte problematiseras här.

Referenser

- Jónasdóttir, Anna G. (2003) *Kärlekskraft, makt och politiska intressen*. Göteborg: Daidalos.
- Jónasdóttir, Anna G. (2011) What kind of power is "love power"? Jónasdóttir, Anna G., Bryson, Valerie och Jones, Kathleen B. (red) *Sexuality, gender and power: Intersectional and transnational perspectives*. New York: Routledge.
- Lindström, Ulla (1969) *I regeringen: Ur min politiska dagbok 1954-1959*. Stockholm: Bonniers.
- Lindström, Ulla (1970) *Och regeringen satt kvar! Ur min politiska dagbok 1960-1967*. Stockholm: Bonniers.
- Olofsson, Maud (2014) *Jag är den jag är*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Planck, Brita (2014) *Kärlekens språk: Adel kärlek och äktenskap 1750-1900*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Platen, Gustaf von (1970) Tid för omprövning. *Vecko-Journalen* nummer 47, 18 november 1970.
- Strömmerstedt, Margit (1963) Statsbidrag till missionen för teknisk och humanitär hjälp. *Vår Kyrka* nummer 20, 16 maj 1963.

Gunnel Karlsson

Doktor i historia och före detta lektor i genusvetenskap vid Örebro universitet
E-post: gunnel.karlsson@oru.se